

Ken je kracht?

Een gesprekswaaijer

Colofon

Financier:	ZonMw
Auteurs:	Lineke van Hal, Wilma Jansen & Marije Kesselring
Concept & redactie:	Sanneke Duijf & Lineke van Hal
Vormgeving:	www.sannekeduijf.com
Uitgave:	Verwey-Jonker Instituut Kromme Nieuwegracht 6, 3512 HG Utrecht T (030) 230 07 99 E secr@verwey-jonker.nl I www.verwey-jonker.nl
ISBN:	978-90-5830-972-3

De gesprekswaaijer en de werkbladen kunnen gedownload worden via de websites: www.verwey-jonker.nl, www.st-raw.nl en www.zonmw.nl

Met dank aan alle professionals die met ons in gesprek zijn gaan en de professionals die de gesprekswaaijer hebben getest. Dank aan Jeugdplatform Amsterdam voor hun feedback. Speciale dank aan Eline van Houte van Stichting Stimulance voor advies in het ontwikkeltraject van deze waaijer.

Deze gesprekswaaijer is tot stand gekomen met subsidie van ZonMw en in samenwerking met de projectleiders van 13 ZonMw-onderzoeksprojecten. Zij zijn werkzaam bij de volgende instituten:

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2019. Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld. The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

Gebruiksaanwijzing

1. Deze gesprekswaaier is in eerste instantie voor **professionals** gemaakt die met ouders en jeugdigen werken. Omdat de spanningsvelden ook voor andere groepen herkenbaar zijn, is deze waaier ook inzetbaar door andere professionals.
2. Deze waaier kan ook door **ouders of jeugdigen** gebruikt worden als zij zelf een gesprek over eigen kracht willen beginnen.
3. De **voorbereiding** op het gesprek (waarom, met wie, wanneer en hoe) kan individueel gedaan worden of in samenspraak met je gesprekspartners.
4. Deze waaier is bedoeld ter **inspiratie** voor een betekenisvol gesprek. Je kan de instructie(s) volgen of er je eigen draai aangeven.
5. Wil je concreet met de waaier aan de slag? Het **stappenplan** op de volgende kaart helpt je op weg.

Reacties van professionals

“Yes wat een handige tool en belangrijk onderwerp om over in gesprek te gaan. Een fijne tool om in mijn tas te hebben.” (Ambulant Hulpverlener)

“Mooi en belangrijk initiatief om een praktisch handvat te bieden aan diverse professionals die met eigen kracht werken! Zou ook ingezet kunnen worden in opleidingen en trainingen voor professionals in het maatschappelijke en zorgdomein. Zodat concreet geoefend kan worden met gespreksvoering.” (Projectcoördinator Informele Opvoedondersteuning)

Stappenplan

1. Eigen kracht

Gebruik de kenniskaarten om (samen) scherper te krijgen wat je onder eigen kracht verstaat.

2. Waarom in gesprek?

Bedenk met welk doel je deze waaier wilt gebruiken.

3. Met wie in gesprek?

Met wie ga je deze waaier gebruiken?

4. Waar of wanneer in gesprek?

Wat zijn nuttige of geschikte momenten?

5. Waarover in gesprek?

Bekijk de 5 spanningsvelden en beslis samen in welk(e) spanningsveld(en) je je bevindt.

6. Hoe in gesprek?

Bekijk de 4 werkvormen en kies een werkvorm om in gesprek te gaan.

7. Wat zet het gesprek in gang?

Noteer ideeën, afspraken en actiepunten.

Kenniskaart 1: Eigen kracht

Hieronder volgen verschillende benaderingen van eigen kracht. Ze kunnen dienen als spiegel om scherper te krijgen wat jij en anderen nou eigenlijk onder 'eigen kracht' verstaan.

In een praktijkgerichte verheldering (Gilsing, Jansma & Schöne, 2017) wordt eigen kracht als volgt geconceptualiseerd:

EIGEN KRACHT...

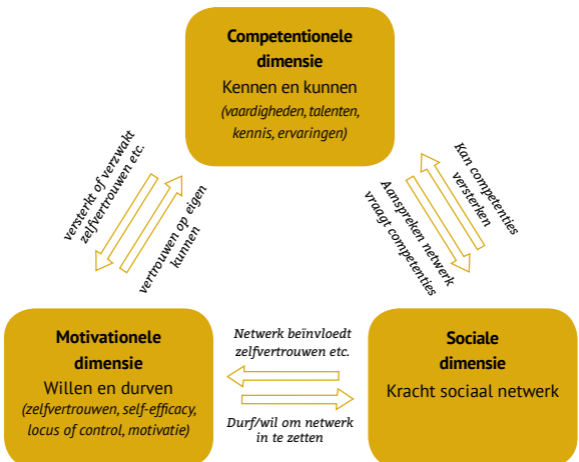
... **is persoonlijk kapitaal**: Iedereen beschikt over eigen kracht, in meer of mindere mate.

... **kan toe- of afnemen**: In welke mate iemand beschikt over eigen kracht kan ieder moment veranderen.

... **stelt instaat tot**: De mate waarin iemand beschikt over eigen kracht bepaalt het vermogen om doelen te bereiken.

... **is doelafhankelijk**: De doelen die iemand heeft, bepalen in welke mate iemand eigen kracht nodig heeft.

... kent **verschillende dimensies** (zie hieronder), die met elkaar samenhangen en elkaar beïnvloeden.

Bron: Gilsing, R., A. Jansma, en J. Schöne (2017). *Eigen kracht ontleed; een praktijkgerichte verheldering*. Verwey Jonker Instituut: Utrecht.

Kenniskaart 2: Eigen kracht?

Uit gesprekken die in het kader van het project 'Ken je kracht?' gevoerd zijn, kwamen verschillende benaderingen van eigen kracht naar voren. Deze staan hieronder kort weergegeven.

EIGEN KRACHT...

is een **relationeel** concept en geen individuele eigenschap.

... kan **in contact** tussen mensen worden geactiveerd.

... raakt aan de **machtsrelatie** tussen professional en gezin: wie bepaalt welke kennis en vaardigheden van belang zijn voor eigen kracht?

... is **normatief** geladen en word gevormd door de waarden en verwachtingen van ouders, jeugdigen, professionals en 'de maatschappij'.

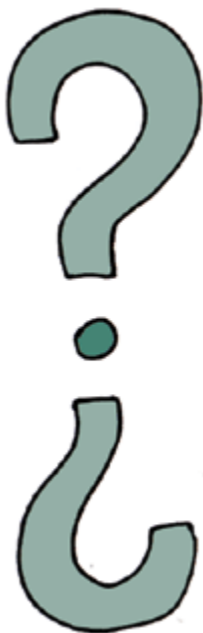
UITGAAN VAN EIGEN KRACHT...

... vraagt een onvoorwaardelijk **vertrouwen** van de professional dat de ander daar toe in staat is.

... vraagt om **organisatiestructuren** die professionals ruimte, richting en vertrouwen geven.

Waarom in gesprek?

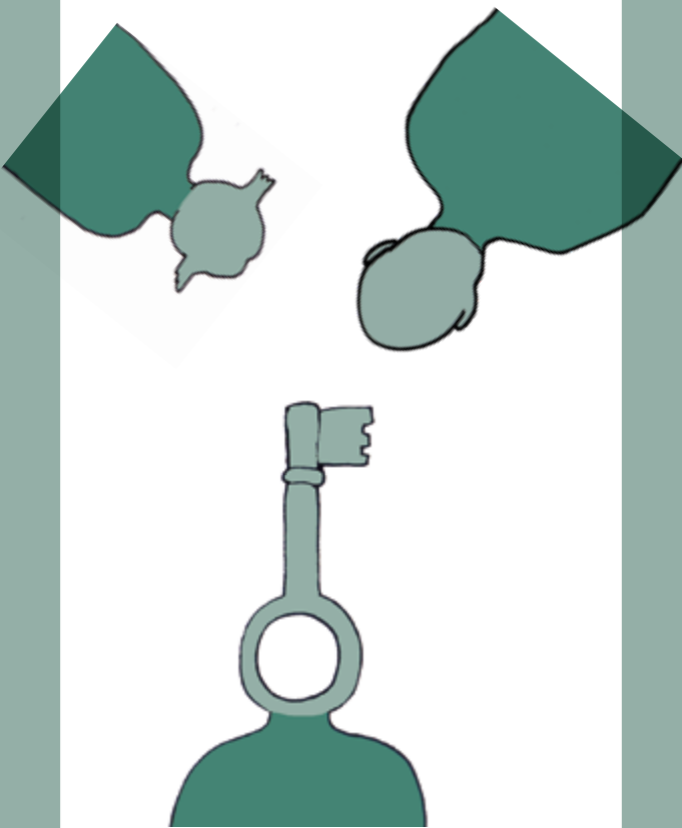
Bedenk vanuit welk doel je het gesprek wil voeren. Doelen kunnen zijn:

- Samen een beeld krijgen van wat eenieder onder eigen kracht verstaat
- Spanningsvelden in een casus concretiseren
- Andermans belangen ten aanzien van eigen kracht beter begrijpen
- Op creatieve wijze een vraagstuk over eigen kracht inzichtelijker maken
- Bespreekbaar maken wat krachten en kwetsbaarheden zijn
- Een positieve draai geven aan een negatieve interactie
- ...

Met wie in gesprek?

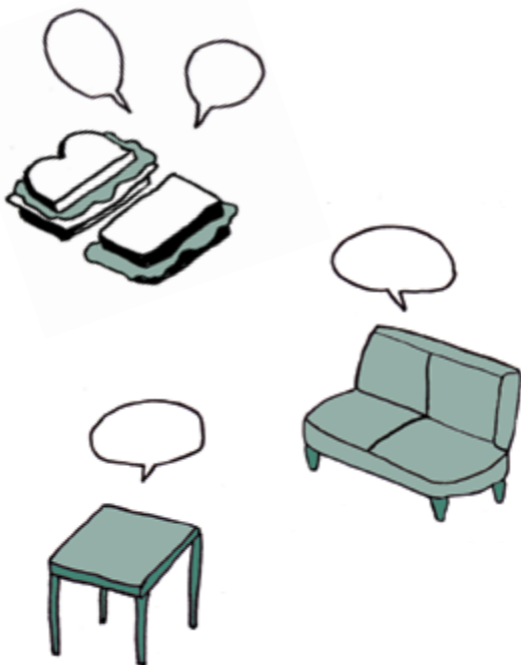
Met wie ga je deze waaier gebruiken?

- Gezin (opvoeders en/of jeugdigen)
- Directe collega's
- Ketenpartners
- Leidinggevende
- Opdrachtgever / financier van hulp
- Betrokken vrijwilligers
- Sleutelfiguren
- ...

Waar of wanneer in gesprek?

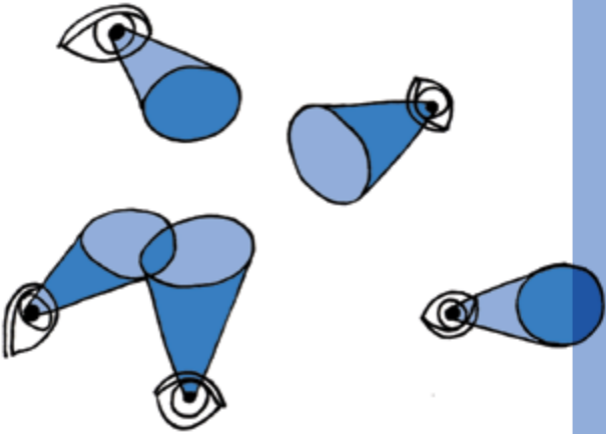
Wat zijn nuttige of geschikte momenten?

- Lunchwandeling met je collega
- Op de bank bij een gezin
- Tijdens een intervisie- of supervisie-bijeenkomst
- Overleg met je leidinggevende
- Groepsgesprek of brainstormsessies met betrokkenen
- Start- of evaluatiegesprekken met je opdrachtgever
- ...

VERSCHILLENDE VISIES OP EIGEN KRACHT

Weet je van elkaar wat je onder eigen kracht verstaat?

Je bent vaak niet de enige betrokken professional die betrokken is bij een gezin. Andere professionals kunnen andere visies op eigen kracht hebben en op een andere manier uitgaan van de eigen kracht van jeugdigen en opvoeders.

“We moeten in gesprek over de visie: is het alleen maar ‘zelf regelen’?”

“Ik zie het meer als talenten van mensen. Kwaliteiten die iedereen heeft. Je kan altijd ergens goed in zijn”.

“Vanuit het werken met sociale netwerkstrategieën heb je het gezin een eigen plan laten maken, en dan komt er een andere hulpverlener in en die gaat een plan maken zonder het gezin.”

GRENZEN AAN EIGEN KRACHT

Met welke grenzen aan eigen kracht heb je te maken?

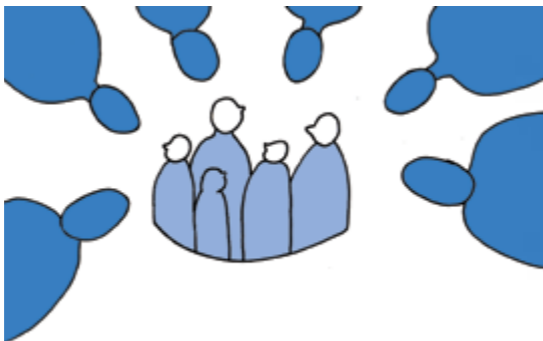
Plannen maken, in actie komen, volhouden en met verleidingen en tegenslagen omgaan, zijn vermogens die niet vanzelfsprekend onder alle omstandigheden en van iedereen verwacht kunnen worden. Oftewel, er zitten **grenzen aan deze denk- en doenvermogens** van mensen (WRR, 2017). Deze vermogens kunnen medebepalend zijn voor de kracht die mensen ervaren, net als de **sociaal-economische omstandigheden** waarin mensen leven.

“Er wordt soms voorbij gegaan aan wat iemand niet kan, maar daar moet ook erkenning voor zijn. Focus op eigen kracht kan beperkingen onzichtbaar maken”.

“Als iemand om hulp vraagt klinkt eigen kracht alsof dat al is opgebruikt.”

VERSCHILLENDE BELANGEN BIJ EIGEN KRACHT

Vanuit welk belang werken jij en anderen (al dan niet) aan eigen kracht?

Er wordt vaak gesproken over ‘het gezin’, maar krachten, kwetsbaarheden, behoeften en belangen van gezinsleden verschillen van elkaar én beïnvloeden elkaar.

“Als je alleen de ouders hoort is het niet goed voor het kind. De verbindingen tussen ouder en kind moeten gemaakt worden, maar de belangen kunnen heel erg uit elkaar liggen.”

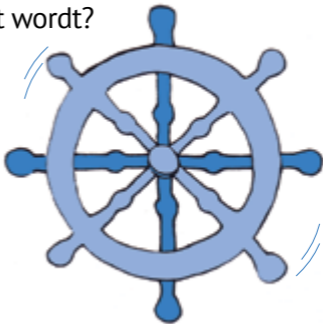
De verschillende professionals die bij een gezin betrokken zijn, hebben ook allemaal hun eigen belang:

“De druk vanuit jeugdbescherming is heel groot. De jeugdbeschermer wil het dan hebben over de onveiligheid terwijl het traject tijd vraagt om te kijken naar de mogelijkheden in de omgeving.”

“Een indicatiesteller moet weten wat iemand allemaal niet kan, terwijl wij willen weten wat iemand wel kan.”

REGIE BIJ EIGEN KRACHT

Wie bepaalt of en hoe er vanuit eigen kracht gewerkt wordt?

Regie heeft te maken met beslissingen kunnen nemen en waardevolle keuzes kunnen maken. Wie bepaalt wat van waarde is en hoe verhouden de beslissingen van jeugdigen, opvoeders en professionals zich tot elkaar?

“Niet alle hulpverleners staan open voor gelijkwaardigheid. En willen toch zelf bepalen. Waar laat je je cliënten ‘struikelen’ door ze zelf te laten bepalen?”

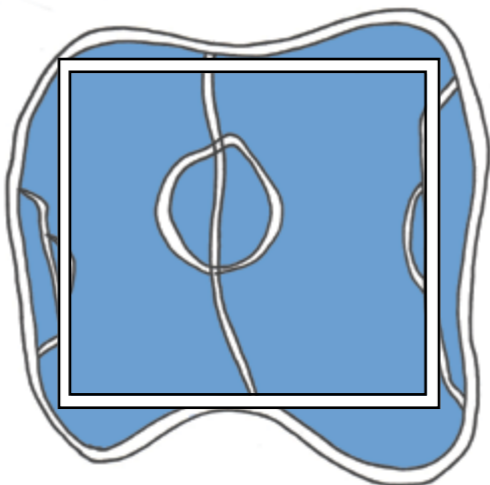
“Cliënten willen soms sturing omdat problemen hen boven het hoofd groeien. Denk aan cliënten met een licht verstandelijke beperking of een depressie.”

“Zelfbeschikking staat soms op gespannen voet met de veiligheid van een kind. Wanneer kiest een professional voor dwang in plaats van zelfbeschikking? Wanneer wordt hulp geforceerd in het belang van het kind?”

Het regievraagstuk ligt mogelijk nog ingewikkelder als er sprake is van jeugdhulp in het gedwongen kader.

SPEELRUIMTE VOOR EIGEN KRACHT

In hoeverre is er ruimte om 'te doen wat nodig is'?

Het uitgaan van eigen kracht staat soms op gespannen voet met verantwoordingskaders, regels en protocollen.

“We hebben prestatie-indicatoren die stellen dat we binnen 10 dagen het netwerk in kaart gebracht hebben. Er wordt geen ruimte gemaakt voor het horen van de jeugd.”

“Dilemma is, kunnen we de tijd nemen om mensen te laten onderzoeken wat eigen kracht is? Of moeten we in één uur inschatten wat nodig is en dan door?”

“Er is vertrouwen nodig. Ook in ons. Durft men vanuit de gemeente te vertrouwen dat wij doen wat goed is? Minder controle zou uitmaken. Veel professionals hebben niet het gevoel dat ze de tijd mogen nemen.”

Hoe in gesprek?

TERUGKIJKEN

Eén persoon neemt een situatie voor ogen waarin het uitgaan van eigen kracht ingewikkeld was of juist positief verliep.

De ander(en) luisteren aandachtig.

Vertel de anderen over deze situatie:

- *Hoe zag die situatie eruit?*
- *Wie waren er bij betrokken?*
- *Wat was de taak/opdracht waar men aan werkte?*
- *Wat deed jij?*
- *Wat deed de ander(en) precies?*
- *Wat was het resultaat?*

Schrijf daarna samen op:

- *Wat ging er goed?*
- *Wat zou volgende keer beter of anders aangepakt kunnen worden?*

.....

.....

.....

.....

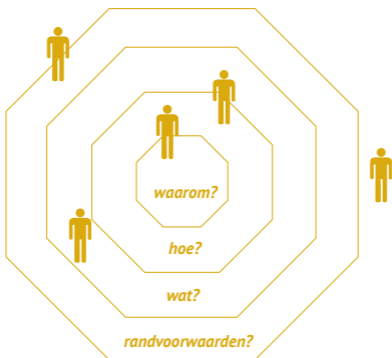
Deze werkvorm is gebaseerd op de 'Critical Incidents' methode.

Hoe in gesprek?

BEKRACHTIGEN

Waardoor worden jij en anderen gedreven bij het uitgaan van eigen kracht? En wat is er voor nodig om dat tot zijn recht te laten komen?

Teken onderstaande vorm op een groot vel (of gebruik het werkblad voor deze werkvorm).

Bepaal samen welk vraagstuk centraal staat. Ieder voor zich schrijft in de achthoek antwoorden op onderstaande vragen.

1. Waarom doe je iets: wat drijft je?
2. Hoe doe je dat: welke krachten en capaciteiten zet je daar voor in?
3. Wat zijn hier concrete resultaten van?
4. Welke randvoorwaarden zijn hier voor nodig: aan kennis, vaardigheden, financiële middelen en tijd?

Optioneel:

Eigen kracht kan in contact met andere mensen worden geactiveerd. Teken poppetjes op die plekken in de achthoek waar andere mensen voor jou van betekenis zijn.

Deel je bevindingen met elkaar.

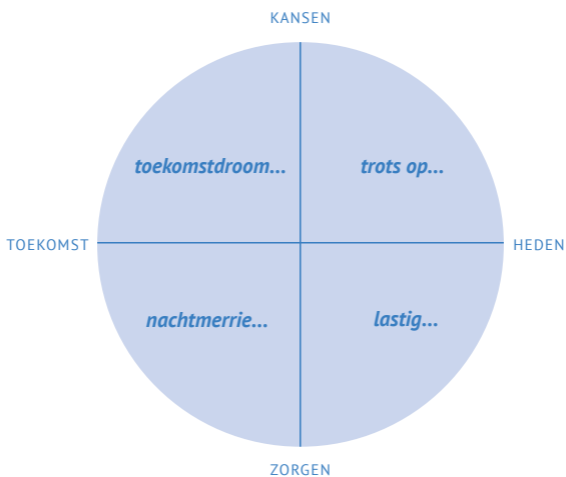
Deze werkvorm is gebaseerd op de 'Golden Circle' methode.

Hoe in gesprek?

CIRKELEN

Deze werkvorm nodigt uit voor een gezamenlijk gesprek over verschillende perspectieven op dezelfde situatie.

Bepaal samen een (urgent) vraagstuk. Ieder voor zich doorloopt de cirkel en schrijft de antwoorden op. Bespreek dit vervolgens met elkaar.

Trots op:

Lastig is:

Nachtmerrie:

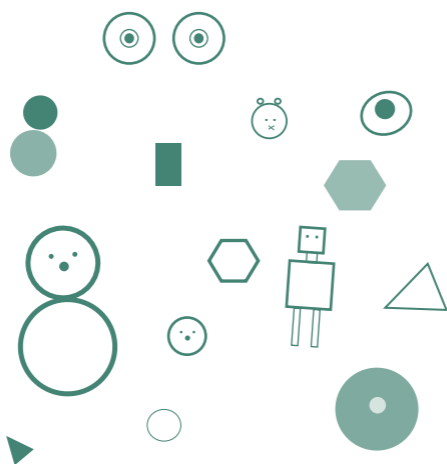
Toekomstdroom:

Hoe in gesprek?

BEELDVORMEN

Hetzelfde begrip roept bij iedereen weer andere associaties op. Deze oefening helpt om daar letterlijk meer beeld bij te krijgen.

1. Bepaal samen over welk onderwerp je het wilt hebben. Bijvoorbeeld: eigen kracht; regie voeren; samenwerken; professionele speelruimte.
2. Ieder maakt een visuele mindmap van dit kernbegrip, niet in woorden maar in beelden.
3. Dit kan door te tekenen of plaatjes te zoeken in tijdschriften: welke beelden, kleuren, sferen hangen voor jou met dit kernbegrip samen?
4. Stel elkaar open vragen over de visuele mindmap. Of vertel elkaar wat je ziet in de visuele mindmap van de ander.

Wat zet het gesprek in gang?

Beschrijf en/of teken hier kort en krachtig ideeën, afspraken en acties die voort zijn gekomen uit het gesprek.